

22. A nyelvújítás

Szerző dezs

Magyar nyelvtan tétel

22. A
nyelvújítás

A felvilágosodás kora Magyarországon előtérbe hozta a magyar nyelv ügyét. A mozgalmat 1811-ben, Kazinczy Ferenc indította el az ortológusok (hagyományörzők) és neológusok (nyelvújítók - Kazinczy) között.
1813.
Mondolat ← ortológusok → Tövissek és virágok című epigramma miatt
1815.
Kölcsey és Szemere Pál: Felelet a Mondolatra
1815.
Kazinczy: ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél

ezzel a vita lezárva; „jól, szépen az ír, ki mindkét fél igazát elismeri!”
Nagy feladat állt a középpontban: a magyar nyelv fontossága.

Az 1772.-től kezdődő száz év nagyon fontos volt ebből a szempontból. A nemzet felemelkedésében a legfontosabb az anyanyelv. Számtalan folyóirat indul
1780-tól; 1780. Magyar Hírmondó –
Pozsony, 1788-92. Magyar Museum –
Kassa, 1794-95. Uránia –
Kármán József.

Bessenyei György: Magyarország című röpiratában sürgeti a nyelv művelését. 1790-ben Kelemen László megalapította az első magyar rímtársulatot.
1805-6-ig két nézet vitakozott

egymással. Az egyikben Révai Miklós,
és
Kazinczy a szóelemző
írásmódot tarotta fontosnak
(látják, kertje), a másikban
Veregly Ferenc a fonetikus írás mellett
pártolt (láttyák, kertye).

A
XIX. század második felében Kazinczy
nyelvújítási harca volt jellemző.
Módszerei:

1.
Elfeledett, elavult magyar
szavak felújítása, pl. hon, hős,
terem, iker…
2.
Tájnyelvi szavak bevezetése a
köznyelvbe, pl. betyár, hullám, sejt,
zamat…
3.
Szóképzés, pl. lag-leg,
alan-elem, mány-mény, lakodalom,
egyesít…
4.
Szóösszetétel, idegen mintára
is (tükörszavak), pl. szemüveg,
gyógyszer, jármű…
5.
Szóelvonás, pl. ábra, cikk,
árny…
6.
Szóösszeolvadás, pl.
könnyû + elme = könnyelmû

elől
+ ülnök = elnök

híg
+ anyag = higany

levegő
+ ég = lég

FEALDAT: